

Brændsel. Fin udstilling på Moesgaard Museum om livet omkring og efter brunkullene.

Trodsigt landskab

Af SARAH VON ESSEN

I Søby ved Herning begyndte brunkulsfeberen for alvor at brænde i 1940. Det lyder slet ikke så vildt som guldfeberen, der rystede verden midt i 1800-tallet, og ifølge en version af historien fik det amerikanske kontinent til at tippe, så alle kurede vestpå. Men Søby midt i Jylland virkede faktisk også som en magnet: Besættelsen af Danmark i 1940 satte en stopper for importen af især engelske stenkul, og udvindingen af den danske energireserve tiltrak entreprenører, stærke mænd, der kunne skovle, lykkeriddere og sortbørshandlere. De slog sig alle ned i den Klondike-lignende by, som skød op omkring brunkulslejerne, og tilsammen udvandt de 20-25 millioner tons brunkul i løbet af de næste 30 år.

Moesgaard Museum er de næste måneder vært for en udstilling, som to forskningsprojekter ved Aarhus Universitet står bag. Udstillingen udforsker »det liv og de landskaber, der lige så stille gror frem i skyggen af industriel aktivitet« og folder historien ud om det ruinlandskab, brunkulsjagten efterlod: forsurede søer og jævnlige sandskred. Et landskab, som er umuligt at tæmme; udpint og uegnet til fortsat industri. Hjem for kronvildt, ukrudt, ulve og invasive planter, men risikabelt for mennesker at færdes frit i.

Udstillingen fylder et enkelt meget mørkt rum, hvor vinden suser, en krage eller lignende skriger, mens en skulptur midt på gulvet sender tre styk kronvildt lige op af en bunke jord og træflis. Temaet om det trodsige liv er tydeligt.

På væggene findes fotografier af stædigt liv fra andre steder i verden, blandt andet fra en

I Brunkulslejerne i Søby var en kæmpe arbejdsplads især under Anden Verdenskrig. På 30 år blev der udvundet 20-25 millioner tons brunkul.

svampejagt i en skov i Cascade Mountains ved den amerikanske Stillehavskyst. Skovene i området var engang centrum for industriel skovhugst, men nu er det bedste tømmer forsvundet, og svampene nogle steder mere værdifulde end det træ, der er tilbage.

Chatoller med store og små skuffer holder på udstillingens genstande, og det giver mening, at historien folder sig ud i lag, fra afkroge og hjørner. Desuden er skufferne alle pakket ind i millimeterpapir; det samme, velsagtens, som blev brugt til at opmåle og kortlægge den sandede jord i Søby. Udstillingsteksterne er trykt på det lyseblå papir, og der er meget at læse. Til gengæld er teksterne velskrevne, nogle gange næsten

poetiske på samme måde som udstillingens dragende og billedskabende titel, *Mild Apokalypse*.

Et chatol bærer overskriften *Energi – det fossile menneske*. Her fortælles historien om brunkullene fra Søby, som er dannet af plantede, der voksede i området for cirka 20 millioner år siden. For 76 år siden, da Danmark blev besat, blev udnyttelsen af landets største energiforekomst sat i værk.

I begyndelsen med håndkraft, det vil sige med skovl og trillebør, hvilket også var med til at sikre arbejdspladser under krigen. I 1950'erne kom maskinerne til, og nu var det særligt krigen i Korea og de endnu højere priser på import af fossilt brændstof, der skabte

efterspørgsel og derfor travlhed i brunkulslejerne. Udvindingen blev standset i 1970, og tilbage var »et totalt forandret landskab og en ustabil undergrund, hvor den massive menneskelige omfordeling af sand, jord og grundvand ikke kan gøres ugjort«, som det forklares i en tekst.

BRUNKUL i forskellige stadier, prøver af brunkul, tørv og stenkul fylder i chatollets skuffer. Nyindkøbte snydeterninger giver anledning til at fortælle om brunkulssamfundets spillefugle, blandt andre Lillebror, der åbenbart kunne noget med nogle terninger, der viste flere seksere end de fleste. Imens bringer et dannebrogslag nuancer til den lykkelige historie om Danmark som selvforsynende under Anden Verdenskrig: Tørv og brunkul dækkede kun 40 procent af det danske energibehov, og det var altså nødvendigt at supplere med kul fra den tyske besættelsesmagt.

I chatollet om *Udgravning – lag af liv* fortælles historien om de lag af menneskeligt liv, der dukkede frem af skovbunden, da en arkæologisk udgravning i brunkulslejerne blev sat i værk i efteråret 2015. Her er blandt andet potteskår, rustne søm, en nøgle og et par nylonstrømpebukser.

Mild Apokalypse er en tankevækkende udstilling. På en gang skamløst nørdet og dygtigt, omend ordrigt, formidlet. Fotografierne fra omverdenens mildt apokalyptiske landskaber er næsten distraherende og overflødige. Historien om brunkullene er fascinerende helt på egen hånd: Søby midt i Jylland virker stadig som en magnet.

Mild Apokalypse – utæmmet liv i et dansk ruinlandskab, Moesgaard Museum, indtil 4. juni.

Pardans. Ballroom på Kvindemuseet i Aarhus ser på standarddansens standardkønsroller.

Kvindebevægelse på dansegulvet

Af SARAH VON ESSEN

På Kvindemuseet ligger en lille bunke af magasinet *Kvinder* på en repos, og det er nemt at klemme sig ned på en af de smalle bænke og tage på tidsrejse tilbage til kvindekampen i 1970'erne og 80'erne. *Kvinder*, som udkom fra 1974 til 1985, var et forsøg på at skabe et alternativt dameblad, og på forsiden af et lyserødt temanummer om kropslighed fra 1983 optræder to voksne kvinder i brystholder, paryk og hat i færd med at lægge arm.

Artiklerne handler blandt andet om fedme og bodybuilding, og i en artikel om dans fortæller skribenten om mødet med en japansk dansetrup, som udfordrer – faktisk opløser – det traditionelle kvindelige udtryk: »Man kunne måske kalde det et androgynt udtryk, det vil sige på én gang et mandligt og kvindeligt udtryk!!!«

Udstillingen og installationen *Ballroom* på Kvindemuseet er ifølge museets tekst en »kunst- og kulturhistorisk fortælling om dans og køn«. Den handler om traditionel pardans, om standard og latin, og om alle de bånd, der binder de dansende. Især hvad angår krop og køn. Kunstneren bag, Charlotte Bergmann Johansen, begyndte at danse, da hun var to, og

Charlotte Bergmann Johansen begyndte at danse, da hun var to, og hun blev ved, indtil hun satte danseskoene på hylden som 17-årig. På Kvindemuseet i Aarhus har hun genbrugt sin gamle dansekjole i et værk, som udstiller standarddansens stivnede kønsroller.

hun blev ved, indtil hun satte danseskoene på hylden som 17-årig:

»Det var en slags ungdomsoprør mod det store pres, der var for konstant at være den bedste og den fineste. Og det var også et opgør imod de optegnede kønsroller, jeg ikke kunne identificere mig med. Jeg var ved at springe ud som lesbisk på det tidspunkt og havde behov for et opbrud.«

UDSTILLINGEN består blandt andet af kunstnerens private samling minder: Her er elevbilletter til turneringer og medlemskort til danseskolen. Altsammen forsigtigt gemt, uden folder eller bøjede hjørner. Gulnede fotografier hænger på række, nogle snapshots og andre mere opstillede, hvor fodarbejdet er på plads. Kalveknæ bliver til lange ben, og grydeklip til tidstypisk ind- og udbukket pandehår.

Genstande fra museets egen samling »kaster et kulturhistorisk blik på dansekulturen«, som der står i udstillingsteksten, og der er fine sager iblandt: Fotografier af kækt poserende børne-danserinder gennem årtierne, fra 1920'erne og indtil 60'erne. Hårspænder, en puderdåse og en børste, som understreger det pyntesyg og ultrafeminine univers. Imens er hele rummet pakket ind i et lydtapet gjort af standard- og latin-dansemelodier. Her står

også et fint gammelt klaver med et nodeark til sangen *Pussy Pussy*. Det er sjovt og virkeligt meget passende, at det har fået plads på Kvindemuseet som del af en såkaldt kunst- og kulturhistorisk fortælling om dans og køn. Melodien hører åbenbart til en foxtrot.

Og apropos pussy, har kunstneren også skabt et værk, der ligner en vulva. Materialet er en dansesko, sprættet op på midten og med et spejl i spalten, så museumsgæsten ser sig selv lige i øjnene. Spejlet bringer også tanker hen på overskrævs selvopdagelse og -udforskning; en praksis, som næsten er blevet synonym med kvindebevægelsen. I midten af rummet, inde bag et tungt rødt velourgardin, hænger kunstnerens dansekjoler fra størrelse to år og op. De er udstoppede med skumgummi og syet sammen, så de ikke ligner kvindekroppe. De dingler fra tovværk, og al tyl og glitter ligner nu en grotesk burlesk uro.

Standarddansens standardverden med tydeligt optegnede kønsroller er i hvert fald forvandlet og vendt på hovedet i *Ballroom*, og udstillingen virker derfor som en fin forlængelse af den begejstrede artikel i *Kvinder* fra 1983.

Ballroom, Kvindemuseet i Danmark, indtil 31. marts 2016. Kvindemuseet.dk